

взаємопов'язаних економічних процесів, наявності альтернативних рішень, виникнення додаткових вигод, конкретної ситуації, в якій знаходиться фірма (зокрема, обраної нею стратегії) та ін.

В агропромисловому виробництві України на сьогодні найбільш популярною формою вертикальної інтеграції є створення структур, у яких поєднується виробництво, включаючи постачання різноманітних ресурсів, переробки та реалізація сільськогосподарської продукції. В деяких випадках, наприклад, у зерновому господарстві, в інтеграцію включається також зберігання продукції у спеціалізованих сховищах. Такі структури умовно називають «аграрними холдингами», хоча у багатьох випадках вони не відповідають класичному визначенню холдингової компанії як відкритого акціонерного товариства, що володіє, користується та розпоряджається пакетами акцій, часток, паїв двох або більше корпоративних підприємств.

В основі економічного інтересу учасників інтеграційного формування повинен бути покладений економічний інтерес всіх учасників інтеграційного формування, що функціонують у технологічному ланцюжку від виробництва, зберігання до переробки і реалізації: рівновеликий прибуток на рівновеликий капітал. Результат, отриманий після реалізації продукції інтегрованого формування - прибутку має бути пропорційно перерозподілений між учасниками до їх витрат.

Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, не набули ще стійкого характеру. Тому економічна політика держави повинна бути спрямована на прийняття відповідних інституційних змін з метою удосконалення економічних умов, що стимулюють розвиток агропромислової інтеграції в АПК, створення і функціонування більш ефективних організаційно-правових форм та моделей інтегрованих формувань.

*Подольська О.В., к.е.н, доцент,
Харківський національний технічний університет
сільськогосподарства імені Петра Василенка*

КЛАСТЕРИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАНОЇ ЕКОНОМІКИ

Інструментом забезпечення розвитку аграрної економіки є територіальні кластери, що мають спільну науково-дослідну основу й ефективні елементи системи управління. Саме кластери можуть бути тими імпульсами, які при вдалій концентрації виробництва, його спеціалізації, використанні сучасних досягнень комунікації, координації, кооперації і співпраці допоможуть знайти точки зростання кожного конкретного аграрного підприємства, забезпечуючи його перемогу в конкурентній боротьбі [1].

Теоретичні основи кластерів були закладені наприкінці XIX століття А.Маршаллом, а термін «кластер» було вперше застосовано М. Портером у 1980-ті роки. Саме М. Портер вважав, що у сучасній економіці традиційний галузевий поділ втрачає свою актуальність і на перше місце виходять кластери як системи соціально-економічних взаємозв'язків. На сьогоднішній день, кластери активно застосовуються у США та багатьох країнах ЄС, де теорію кластерів вважають одним із ключових інструментів підвищення рівня конкурентоспроможності окремих галузей.

Кластери - це сконцентровані за географічною ознакою групи взаємозалежних компаній, спеціалізованих постачальників, фірм у споріднених галузях, а також пов'язаних з їх діяльністю організацій у певних областях, що конкурують, але при цьому ведуть спільну роботу [2].

Наявність кластерів дозволяє національним галузям розвивати і підтримувати свої конкурентні переваги не поступаючись навіть технічно розвиненішим країнам. Всі фірми з кластера взаємозв'язаних галузей здійснюють інвестиції в спеціалізовані дослідження, в розвиток технологій, інформацію, розвиток інфраструктури і людські ресурси, що виявляється в синергетичному ефекті і дозволяє малому підприємству вистояти в загостреній конкурентній боротьбі на глобалізованих ринках. В рамках держави кластери виконують роль пунктів зростання внутрішнього ринку і забезпечують просування

вироблених ними товарів і послуг на міжнародні ринки. Це сприяє підвищенню міжнародної конкурентоспроможності країни в цілому завдяки ряду переваг, властивих кластерній формі взаємодії великих, середніх і малих підприємств за всіма напрямками ділових зв'язків [3].

Автором були проведені наукові дослідження можливості створення інтегрованих виробничих аграрних систем кластерного типу у Дергачівському районі Харківської області. Учасники такої системи одержують статуси: організація - власник тваринницького об'єкта одержує статус організації-лідера; всі інші організації-учасники одержують статус організацій-сателітів. Між організацією-лідером та організаціями-сателітами виникає взаємодія, за якої: організації-сателіти за встановленими на договірній основі квотами частину своєї площі відводять для виробництва недостаючих у організації-лідера обсягів продукції зернофуражних та кормових культур. Площа ріллі, що залишається поза квотуванням використовується на розсуд власників організацій-сателітів; організація-лідер поставляє організаціям-сателітам органічні добрива та надає послуги різного роду.

Дослідженнями встановлено, що більшість аграрних підприємств Дергачівського району Харківської області станом на 2017 рік є підприємствами середнього і малого розміру, площа найбільшого не перевищує 3500 га, середня чисельність персоналу становить 23 чоловіка. Різниця між виручкою від реалізації та повною собівартістю реалізованої продукції у більшості підприємств є незначною або від'ємною, що свідчить про низькі рівні рентабельності у майже 60 % аграрних підприємств Дергачівського району Харківської області. При цьому лише 50% підприємств мають тваринницьку галузь.

При проектуванні інтегрованих виробничих аграрних систем кластерного типу першим кроком завжди має бути SWOT-аналіз. Так, при виборі факторів ми керувалися найбільшим впливом тих чи інших факторів на діяльність підприємств до і після їх взаємодії. Рівень важливості факторів ми брали умовно від 1 до 6. Наведені матриці SWOT-аналізу свідчать, що підприємства-лідери мають більше можливостей для відродження тваринництва та раціоналізації виробничої

структури, що ще раз доводить твердження, яке було визначене раніше.

Також нами було встановлено, що входження до горизонтально-інтегрованого об'єднання кластерного типу дозволяє підприємствам-сателітам підвищити ефективність своєї діяльності за рахунок зростання урожайності сільськогосподарських культур, також вони забезпечать бездефіцитний баланс гумусу в ґрунті; підприємство-лідер, в свою чергу, розширяє базу польового кормовиробництва, а також отримує додатковий дохід від продажу органічних добрив.

Саме об'єднання підприємств і організацій у кластерні системи найкращим чином сприяє зростанню ділової активності підприємницьких структур і подоланню негативних факторів, що гальмують розвиток української економіки. Координація дій і об'єднання зусиль державних органів, освітніх і наукових організацій, малого, середнього і великого бізнесу є запорукою успіху, посилення конкурентоспроможності господарства, підвищення життєвого рівня населення України в умовах жорсткої конкуренції у міжнародному поділі праці. У рамках кластера на основі інтеграційних і кооперативних зв'язків високими темпами відбувається адаптація аграрних і переробних підприємств до конкурентних умов, що є надзвичайноактуальним у розвитку аграрного сектора [4].

Таким чином, кластери є ефективним інструментом забезпечення розвитку регіональної економіки, і їх по праву можна вважати інноваційними системами прикладного значення, оскільки науково-технічний і соціально-економічний розвиток вимагає концентрації національних ресурсів, а посилення інтелектуального, професійного і організаційного потенціалу країни неможливе у відриві від соціуму і його духовної бази.

Список використаних джерел:

1. Бойко М. Кластери як інноваційна форма економічного розвитку регіонів / М. Бойко // Вісник Київського Національного торговельно-економічного університету. - 2008. - № 2. - С. 7-15.

2. Діденко О.А. Розвиток кластерних систем як засіб зростання конкурентоспроможності національної економіки / О.А. Діденко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. - №1. – С. 37-42.

3. Саблук П.Т. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки / П. Т. Саблук, М. Ф. Кропивко // Економіка АПК. - 2010. - № 1. - С. 3-12

4. Богомолова К.С. Роль кластерів у підвищенні конкурентоспроможності аграрного сектора / К.С. Богомолова // Вісник ХНТУСГ. Серія : «Економічні науки». – Вип. 150. – 2014. – С. 91-100.

Сагачко Ю.М. к.е.н., Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. Петра Василенка

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННОГО ПОХОДЖЕННЯ: ВИМОГИ СУЧАСНОСТІ

У 90-х роках минулого століття численні проблеми з безпечністю харчових продуктів стали причиною зневіри споживачів у безпечності продукції сільського господарства. Тому постало питання повернути втрачену довіру замовників до якісних і, найголовніше, безпечних харчових продуктів. Усі учасники ланцюга: від фермера — виробника кормів, перевізника, виробника харчових продуктів і до торгівельної мережі — розуміють, що на сьогодні умовою їх існування є саме якість продукції.

Науковим дослідження управління якістю сільськогосподарської продукції займалися такі вчені, як А. Глічев, П. Калита, В.Г. Андрійчук, О. Андрійко, В. Курило, М.В. Шульга, О. Піддубний, Ю. Битяк, В. Богуцький та інші.

Визначення поняття якості носить доволі неоднозначний характер так, Ф. Кросбі трактує якість як відповідність вимогам, У. Демінг рахує, що управління якістю не означає її підвищення, а отримання такого рівня якості, на який розраховує ринок, А. Фегенбаум називає якість сукупністю властивостей, завдяки яким якість відповідає очікуванням споживача [1].